

НАШІ СЛАВНІ НТШІВСЬКІ ЮВІЛЯРИ

Щойно відгриміла війна, і Закарпаття увійшло до складу УРСР, як молодий Степан поїхав до Львова здобувати освіту. Подав документи одразу до двох вишів: на юридичний факультет Львівського ун-ту і на лісгосподарський факультет Політехнічного інституту. Віддав перевагу лісовій справі. Не знав тоді Степан Стойко, що обираючи цю спеціальність, не довго працюватиме лісником, а піде в науку й опануватиме глибини ботаніки, екології та географії.

Народився Степан Михайлович Стойко 14 березня 1920 р. у с. Кричовому на Закарпатті у сім'ї священика. Велика родина — велике духовне щастя, яке супроводжувало Степана Стойка на нелегкому шляху становлення його як громадянина й ученого.

З дитинства Степан вивчав чесноти закону Божого, угорську, чеську, німецьку, російську та рідну українську мови, а згодом — латину. У 1938 р. закінчив класичну гімназію у м. Хусті. Деякий час працював учителем у с. Новоселиця Тячівського р-ну, де брав участь у формуванні „Просвіти“. А далі — буремні роки створення Карпатської України та Друга світова війна.

У 1942 р. С. Стойко як громадянина Угорщини мобілізовано до армії. Служив у навчальному кінному артилерійському полку, який виконував тактичні навчальні завдання, а тому на фронт його не відправляли. Як військовослужбовець, заочно навчався на юридичному відділі в Університеті м. Пейч. Війну закінчив у радянській армії у складі 57-ї залізничної бригади 4-го Українського фронту.

Ще студентом обіймав посаду лаборанта Західноукраїнського відділу АН УРСР, був перекладачем. Йому пощастило працювати з видатними вченими — ботаніками В. Хршановським і М. Поповим, геологами С. Суботніним та М. Єрмаковим. І це також сприяло розвитку майбутнього вченого світового рівня Степана Стойка.

За сприяння ученого-лісівника доцента Ю. Третьяка та під керівництвом академіка Петра Погребняка, який керував Інститутом лісу АН УРСР, С. Стойко закінчив там аспірантуру і 1954 р. в Інституті ботаніки АН УРСР захистив кандидатську дисертацію.

Далі працював у Львівському лісотехнічному інституті, де читав курс з ботаніки, а після 1965 р. — в академічних установах АН УРСР. І звичайно, подальші наукові дослідження учений пов'язує з рідним краєм і рідним лісом. Уже тоді він разом із дійсними членами НТШ М. Голубцем та

К. Малиновським розробив геоботанічне районування Українських Карпат — наукове узагальнення, яке досі актуальне. С. Стойко — один з наукових фундаторів заповідної справи в Україні. Разом із колегами-науковцями 1966 р. опублікував монографію „Карпатські заповідники“, першу з такої тематики в Україні. У 1969 р. захищає докторську дисертацію з біологічних наук, яку присвятив поглибленому дослідженню дубових лісів Карпат. Опублікував низку праць, написаних особисто та у співавторстві: „Карпатам зеленіти вічно“, посібник для вчителів „Охорона природи“, „Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій“, „Еталони природи“, „Лісівничі термінологія“, „Флора і рослинність Карпатського заповідника“, „Природа, стихія, людина“, „В. І. Вернадський: життя і діяльність в Україні“ та ін. Бачення ученого постійно розширювалося не лише в царині біології, але й у загальногеографічному аспекті. В цьому йому сприяло знання мов і робота у Державному природознавчому музеї АН України.

Водночас продовжує педагогічну роботу: керує аспірантами та здобувачами, а за сумісництвом викладає курси з охорони природи на географічному факультеті ЛДУ, де йому надано звання професора.

Учні С. Стойка — кандидати і доктори наук, видавали щоразу нові книжки. З-поміж них „Зелена книга України“, „Природа Карпатського національного парку“, „Раритетні фітоценози західних регіонів України“, „Природа Ужанського Національного природного парку“.

Широка наукова та педагогічна діяльність ювіляра потребує спеціального узагальнення. На особливу увагу заслуговує і його громадська державницька позиція. 15 років С. Стойко очолював раду Товариства охорони природи у Львівській області. Обіймав також інші керівні посади. Саме завдяки його старанням створено Карпатський природний заповідник, а згодом — біосферний заповідник, Карпатський національний природний парк, Трилатеральний біосферний заповідник „Східні Карпати“, до складу якого з української сторони входять створені з ініціативи Степана Стойка Ужанський національний природний парк та Регіональний ландшафтний парк „Надсянський“. Та це лише невеликий штрих практичного втілення природоохоронних ідей професора. З його допомогою створена мережа заповідних об'єктів у Західній Україні. Саме тому 1995 р. він став лауреатом Державної премії у галузі науки і техніки. Ухвалою Президії НТШ від 21 жовтня 2009 р. Степана Стойка нагороджено медаллю „20 років відновлення Наукового товариства ім. Шевченка у Львові“, а 2010 р. указом Президента України — орденом „За заслуги“ III ступеня.

Усе своє наукове життя Степан Стойко контактував та співпрацював з учнями, нині відомими діячами культури та освіти, політиками не лише

в Україні, а й у світі. Насамперед із членами Наукового товариства ім. Шевченка і різними репрезентантами української культури. Він підтримував дружні стосунки з закарпатськими письменниками — Іваном Чендесем, Михайлом Томчанієм, Семеном Паньком, а також львівськими Романом Лубківським, Миколою Петренком, Тарасом Салигою. Разом з Григорієм Нудьгою публікує статті у журналах „Жовтень“ і „Всесвіт“, допомагає письменнику перекладати угорські казки та пісні.

С. Стойко підтримує тісні контакти з ученими Угорщини, Словаччини, Чехії, Польщі та Німеччини. Його запрошують із лекціями в університети міст Брно, Будапешт та Кельн. Разом із колегами Тібором Шимоном (Угорщина), Емілем Гадачем (Чехія) та Стефаном Михаликом (Польща) публікує у 1991 р. монографію „Заповідні екосистеми Карпат“. За успіхи у міжнародній співпраці на ниві охорони природи 1991 р. ученого нагороджено золотою медаллю від Міністерства середовища і природних ресурсів Польщі. В 1994 р. С. Стойка обрано доктором „Honoris Causa“ Зволеньського

технічного університету (Словаччина). 1995 р. вчений виступає у Страсбурзі на засіданні Ради Європи з доповіддю про стан заповідної справи в Україні, де був нагороджений Європейською премією Фундації Гете (Базель) за досягнення у галузі охорони природи (золота медаль). А в 2007 р. його старання у міжнародній природоохоронній співпраці відзначено дипломом Бещадського національного парку.

Науковим кредо ювіляра є концепція, що у поняття Батьківщина входять не лише історична, духовна та культурна спадщина, а й природні ресурси, і не лише ті, які ми успадкували від предків, але й ті, котрі плекаємо нині. Мудрість народу у тому, щоби передати поколінням співвітчизників ще й чисте здорове довкілля...

З нагоди ювілею зичимо дійсному члену Наукового товариства ім. Шевченка (його обрано 23 листопада 2002 р.) Степанові Стойці подальшої плідної праці, міцного здоров'я та довголіття на благо національної науки і культури. Ad Multos Annos!

Платон ТРЕТЯК

Виповнюється 80 років відомому вченому-механіку, дійсному членові НТШ (з 1992 р.), члену-кореспонденту НАН України, доктору фізико-математичних наук, професорові Григорію Семеновичу Кіту.

Народився Г. Кіт 5 березня 1930 р. у с. Миколаїв Пустомитівського району на Львівщині. У 1953 р. закінчив фізико-математичний факультет Львівського державного ун-ту ім. І. Франка за спеціальністю механік. Цього ж року вступив до аспірантури при ЛДУ, де під керівництвом проф. М. Леонова досліджував напружений стан призматичних стержнів довільного однозв'язного профілю за чистого кручення, результати яких покладені в основу його кандидатської дисертації (1960).

Науково-виробничу діяльність Г. Кіт розпочав 1956 р. в Інституті машинознавства та автоматики АН України (з 1964 р. — Фізико-механічний інститут АН України) молодшим науковим співробітником. З 1959 по 1964 р. він — вчений секретар інституту, а згодом до 1972 р. — старший науковий співробітник. З 1973 по 1978 р. — заступник керівника Львівського філіалу математичної фізики Інституту математики АН України, який у вересні 1978 р. реорганізований в Інститут прикладних проблем механіки і математики АН України. З 1978 по 1990 р. Г. Кіт обіймає посаду заступника директора з наукової роботи цього інституту, а з червня 1990 по січень 2003 р. очолює його, сьогодні — завідувач відділу інституту і радник при дирекції.

На формування наукового та життєвого світогляду вченого великою мірою вплинув його вчитель — академік НАН України Я. Підстригач. Завдяки йому Г. Кіт з 1965 р. розпочинає дослідження, присвячені розробці основ теорії стаціонарної теплопровідності та термопружності плоских і просторових однорідних та кусково-однорідних тіл з тріщинами, яка базується на розвитку методу потенціалів і зведенні розглядуваних граничних задач до сингулярних інтегральних (СІР) або інтегро-диференціальних рівнянь (СІДР). До того ж задачі теплопровідності розглядаються за достатньо загальних граничних умов, що враховують теплопровідність і теплопроникність (термоопір) тріщин. Для розв'язання задач термопружності отримані СІР або СІДР, з яких визначаються стрибки переміщень поверхонь тріщин, а через них — коефіцієнти інтенсивності напружень.

На основі розроблених методів Г. Кіт провів важливі дослідження впливу розмірів та конфігурації тріщин, їх теплофізичних характеристик, теплообміну пластин із зовнішнім середовищем, взаємодії тріщин між собою, з чужорідними включеннями, з границею тіла на його термопружний та гранично рівноважний стан під час дії силових і температурних факторів. Результати цих досліджень увійшли в докторську дисертацію вченого „Основи теорії і методи розв'язування задач теплопровідності та термопружності для тіл з тріщинами“ на здобуття наукового ступеня фізико-математичних наук, яку захистив 1979 р. в Інституті механіки АН України.

Настійні потреби визначення динамічної міцності тіл, діагностування дефектів методами акустичної емісії, моделювання сейсмічних явищ вимагали проведення досліджень поведінки тіл з тріщинами в полі пружних хвиль, генерованих змінними за часом зусиллями. Г. Кіт разом з учнями узагальнює метод потенціалів на триви-